

الله
الرحيم الرحيم

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

سیرشناسه:	فلاح زاده، سیدحسین، ۱۳۴۲ -
عنوان و نام پدیدآور:	جهان در عصر بعثت (بررسی اوضاع ایران، یونان و روم)/ سید حسین فلاح زاده.
مشخصات نشر:	قم : مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری:	۲۴۸ ص.
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۹۶۸-۷
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتابنامه.
یادداشت:	چاپ دوم: ۱۳۹۵ (فیبا).
یادداشت:	چاپ سوم: ۱۳۹۶ (فیبا).
موضوع:	ایران -- تاریخ -- پیش از اسلام
موضوع:	ایران -- اوضاع اجتماعی -- پیش از اسلام
موضوع:	یونان -- تاریخ
موضوع:	روم -- تاریخ
رده بندی کنگره:	DSR1۴۰/۱۳۹۴ ج۸/۱۴۰
رده بندی دیوبی:	۹۵۵/۰۱
شماره کتابشناسی ملی:	۴۰۶۴۰۷۰

جهان در عصر بعثت

(بررسی اوضاع ایران، یونان و روم)

سید حسین فلاحزاده

جهان در عصر بعثت (بررسی اوضاع ایران، یونان و روم)

مؤلف: سید حسین فلاحزاده

چاپ سوم: ۱۴۳۸ / ۱۳۹۶ ش

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۱۴۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مراکز فروش:

- ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، بیش کوچه ۱۸
تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ دورنگار: داخلی ۱۰۵
- ایران، قم، بلوار محمدامین، سهراه سalarیه. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶
- ایران، قم، ساختمان ناشران، طبقه سوم، پلاک ۳۰۸. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۴۲۴۰۲

<http://www.buy-pub.miu.ac.ir/>

pub.miu.ac.ir

https://telegram.me/pub_almostafa

miup@pub.miu.ac.ir

با سپاس از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

● ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
● ناظر چاپ: نعمت‌الله بزدانی

● مدیر انتشارات: مرتضی محمدعلی نژاد شانی
● مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
● ناظر فنی: محمدباقر شکری

سخن ناشر

تحولات اجتماعی و مقتضیات نوپدید دانش‌ها و پدید آمدن دانش‌های نو، نیازهایی را به وجود آورده که پاسخ‌گویی به آن، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت افراد متخصص را ضروری می‌نماید. از این‌رو کتاب‌های آموزشی نیز باید با توجه به این دگرگونی‌ها تألیف شود.

جهانی شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

از طرفی بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی را در پی دارد.

۶ جهان در عصر بعثت (بررسی اوضاع ایران، یونان و روم)

در این بستر، حوزه‌های علوم دینی به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی، سالیانی است که در اندیشه اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی‌اند. «جامعة المصطفى ﷺ العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

«مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ» با قدردانی و سپاس از فاضل ارجمند جناب آقای دکتر سید حسین فلاح‌زاده (عضو هیأت علمی دانشگاه باقرالعلوم) مؤلف کتاب جهان در عصر بعثت (بررسی اوضاع ایران، یونان و روم) و تمام عزیزانی که در تولید این اثر همیاری و همفکری داشته‌اند، آن را به جویندگان فرهنگ و اندیشه ناب اسلامی تقدیم می‌کند.

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

مقدمه پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

﴿نَّوَّلَ الْقَلْمَمْ وَمَا يُسْطُرُونَ﴾

قرآن، به قلم و آنچه از آن تراوش نماید، سوگند یاد کرده و علم را به ذات خود شرافتمند و فخیم دانسته و از باب تا محراب، کائنات را سراسر، میدان حضور علم و عالم و معلوم خوانده است. از این رو حقیقت‌مداری اصیل‌ترین و زیباترین راز هستی و حقیقت‌طلبی، ماندگارترین و برترین گرایش آدمی است. داستان پر رمز و راز حقیقت‌جویی بشر، سرشار از تکاپوی مجاهدان و عالمنی است که در مصاف بین حق و باطل، سربلندی و شرافت ذاتی حق را نمایان ساخته‌اند.

علم برخاسته از سیرت پاک و عقل سليم، در پرتو انوار آسمانی وحی، هم کمال انسانی، عظمت روحی و تعالی معنوی به انسان بخشیده، فکر، اندیشه و خیال او را به پرواز درمی‌آورد و هم سعادت جامعه را تأمین کرده و سطح آن را به جامعه‌ای نمونه و پیشرو ارتقا می‌بخشد.

انقلاب سراسر نور اسلامی ایران اعتلای کلمة الله و برپایی تمدن جهانی اسلام را فراروی بشر قرار داده و فروپاشی و افول تمدن‌های پوشالی مادی را

نوید داده است و با اندیشه فقاهتی در اداره حکومت و نظریه مترقبی «ولایت فقیه»، طرازی از مسئولیت‌ها و مأموریت‌های حوزه‌های علمیه و روحانیت را عرضه کرد که امید و نشاط را برای تمام آزادی‌خواهان و حق طلبان سراسر جهان به ارمغان آورده است. در این راستا، رهبر فرزانه انقلاب (مدظلله)، بر حرکت فraigیر و بسیج همه توانمندی‌ها و اراده‌ها جهت تحقق جنبش نرم‌افزاری و نهضت تولید علم و تحول در علوم انسانی و نیز یافتن راه‌های میانبر و دانش‌افزا تأکید ورزیده‌اند.

جامعة المصطفی ﷺ العالمية، نمادی درخشان از این رسالت جهانی و همت بین‌المللی انقلاب اسلامی است که بار مسئولیت تربیت مجتهدان، عالمان، محققان، متخصصان، مدرسان، مبلغان، مترجمان، مریبان و مدیران پارسا، متعهد و زمان‌شناس را بر دوش داشته و با تبیین، تولید و تعمیق اندیشه دینی و قرآنی و گسترش مبانی و معارف اسلامی، به نشر و ترویج اسلام ناب محمدی ﷺ و معارف بلند و تابناک مکتب اهل‌بیت علیهم السلام همت می‌گمارد.

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ نیز که مهم‌ترین و گسترده‌ترین مجموعه پژوهشی المصطفی ﷺ است، بومی‌سازی و بازتولید اندیشه دینی معاصر مناسب با نیازها و اقتضایات عرصه بین‌الملل، تبیین، تولید و تعمیق اندیشه دینی، گشودن افق‌های نوین فکری و معرفتی در دنیای معاصر، پاسخ‌گویی به مسائل و شباهات فکری و معرفتی مخاطبان و تأمین و تدوین متنون و منابع درسی و کمک‌درسی، بهویژه با رویکرد اسلامی‌سازی علوم و پشتیبانی علمی از فعالیت‌های سازمانی المصطفی ﷺ را از جمله مأموریت‌ها و رسالت‌های خود می‌داند.

اثر علمی پیش روی نیز که به همت مؤلف محترم جناب آقای دکتر سید حسین فلاح‌زاده (عضو هیأت علمی دانشگاه باقرالعلوم)، برای دوره کارشناسی

رشته تاریخ اسلام تهیه و تدوین شده است، در چارچوب اهداف
جامعه المصطفی ﷺ، مبتنی بر نیازهای بین‌المللی صورت پذیرفته و در اختیار
خوانندگان محترم قرار گرفته است.

در پایان ضمن ارج نهادن به تلاش‌های خالصانه مؤلف محترم، از
دست اندکاران محترم آماده‌سازی و انتشار این اثر ارزشمند، بهویژه همکاران
محترم انتشارات المصطفی ﷺ و همه عزیزانی که در تدوین و نشر آن نقش
داشته‌اند، قدردانی و سپاس به عمل می‌آید.

با احترام

دفتر تدوین متون درسی

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

فهرست

۱۷.....	مقدمه
۲۱.....	درس اول: بررسی منابع و مأخذ تاریخ ایران و روم در عصر باستان
۲۱.....	درآمد
۲۱.....	دسته‌بندی منابع
۲۳.....	۱. منابع مکتوب
۲۴.....	۲. منابع غیرمکتوب
۲۴.....	۳. آثار صوتی و تصویری
۲۴.....	۴. منابع شفاهی
۲۴.....	۵. منابع جغرافیایی
۲۵.....	منابع تاریخ ایران باستان
۲۵.....	۱. منابع مکتوب ایران باستان
۲۵.....	۲. کتاب‌های تاریخی و غیرتاریخی
۲۵.....	۳. کتب مورخان و نویسندهای مسلمان
۲۶.....	معرفی اجمالی مورخان و نویسندهای مسلمان
۲۷.....	۱. کتب مورخان خارجی
۲۸.....	۲. کتب منسوب به دوره باستان (کتب زرتشتی)
۲۹.....	اسناد و مدارک
۳۰.....	۱. سنگنوشته‌ها و لوح‌ها

۱۲ جهان در عصر بعثت (بررسی اوضاع ایران، یونان و روم)

۳۲	۲. سکه‌ها و مهرها
۳۳	منابع غیرمکتوب
۳۴	منابع یا آثار پژوهشی
۳۵	منابع تاریخ یونان و روم
۳۷	آثار جدید پژوهشی
۴۱	درس دوم: پیشینه زندگی اجتماعی در فلات ایران
۴۱	درآمد
۴۱	جغرافیای ایران
۴۲	پیشینه حیات اجتماعی در ایران
۴۲	تاریخ اسطوره‌ای
۴۲	۱. واژه و مفهوم اسطوره
۴۳	۲. منابع اسطوره‌های ایرانی
۴۴	۳. اسطوره‌های ایرانی
۴۶	۴. پیشادیان و کیانیان
۴۸	تاریخ مکشوف
۴۹	ایران قبل از ورود آریایی‌ها
۵۰	اقوام ساکن زاگرس
۵۵	درس سوم: عیلام و ماد
۵۵	درآمد
۵۵	پیوندهای عیلام و ماد با تمدن‌های بین‌النهرین
۵۶	۱. سومر
۵۷	۲. آکد
۵۸	۳. بابل
۵۸	۴. آشور
۵۹	نام عیلام
۵۹	حدود قلمرو، ایالات و شهرها
۶۰	خط و زبان
۶۱	آغاز تاریخ عیلام

۶۱.....	حاکمان نامدار عیلام
۶۳.....	دین نزد عیلامیان
۶۴.....	ایران پس از ورود آریایی‌ها
۶۴.....	مادها
۶۶.....	ویژگی‌های تمدنی جامعه ماد
۷۱.....	درس چهارم: هخامنشیان و سلوکیان
۷۱.....	درآمد
۷۱.....	هخامنشیان
۷۲.....	۱. کوروش دوم (کبیر) و بنیان‌گذاری پادشاهی بزرگ هخامنشی (۵۵۹ – ۵۳۰ ق. م.)
۷۴.....	۲. کمبوجیه
۷۵.....	۳. داریوش
۷۶.....	۴. خشاپارشاه و اردشیر اول
۷۸.....	۵. داریوش دوم و اردشیر دوم
۷۹.....	۶. اردشیر سوم، داریوش سوم
۸۰.....	دین و فرهنگ در عصر هخامنشیان
۸۵.....	خط، معماری و هنر
۸۸.....	سلوکیان
۹۳.....	درس پنجم: اشکانیان (پارتیان)
۹۳.....	درآمد
۹۶.....	برآمدن اشکانیان
۱۰۱.....	دین و مذهب در عصر اشکانیان
۱۰۴.....	معماری و هنر
۱۰۹.....	درس ششم: تاریخ سیاسی و اجتماعی ساسانیان
۱۰۹.....	درآمد
۱۱۰.....	پیدایش دولت ساسانی
۱۱۳.....	۱. شاهپور اول (۲۴۲ – ۲۷۲ م)
۱۱۵.....	۲. هرمزد اول (۲۷۳ م)، بهرام اول (۲۷۶ م)، بهرام دوم (۲۹۳ – ۲۷۶ م)

۱۴ جهان در عصر بعثت (بررسی اوضاع ایران، یونان و روم)

۳. بهرام سوم (۲۹۳م)، نرسی (۲۹۲ - ۳۰۲م)، هرمزد دوم (۳۱۰ - ۳۰۲م)، آذرنسی (۳۱۰م)..... ۱۱۵
۴. شاهپور دوم (۳۱۰ - ۳۷۹م)..... ۱۱۶
۵. اردشیر دوم (۳۸۳ - ۳۸۳م)، شاهپور سوم (۳۸۳ - ۳۸۸م)، بهرام چهارم (۳۸۸ - ۳۹۹م)..... ۱۱۷
۶. یزدگرد اول و تأثیر آیین مسیح بر روابط ایران و روم اول (۴۲۱ - ۳۹۹م)..... ۱۱۸
۷. بهرام پنجم (۴۲۱ - ۴۳۹م)، یزدگرد دوم (۴۳۹ - ۴۴۷م)..... ۱۲۰
۸. هرمزد سوم (۴۴۷ - ۴۵۹م)، پیروز (۴۵۹ - ۴۸۴م)، بلاش اول (۴۸۴ - ۴۸۸م)..... ۱۲۲
۹. قیاد (کواد) (۴۸۸ - ۴۸۸م)..... ۱۲۳
۱۰. جنبش مزدکیان..... ۱۲۴
۱۱. خسرو انوشیروان (۵۳۱ - ۵۷۹م)..... ۱۲۵
۱۲. هرمزد چهارم (۵۷۹ - ۵۹۰م) خسرو پرویز (۵۹۱ - ۶۲۸م)..... ۱۲۷
۱۳. از شیرویه تا یزدگرد سوم..... ۱۲۹
۱۴. چرایی شکست ساسانیان..... ۱۳۰
۱۵. تمدن و فرهنگ ساسانیان..... ۱۳۱
۱۶. ۱. معماری ۱۳۲
۱۷. ۲. آداب و رسوم ۱۳۴
۱۸. ۳. سال‌شماری .. ۱۳۵
- درس هفتم: مذهب و سیاست مذهبی ساسانیان..... ۱۳۹
- درآمد ۱۳۹
- پیوند دین و سیاست ۱۳۹
- سیاست و دین در تاریخ ایران ۱۴۱
- دین و سیاست در دوره ساسانیان ۱۴۲
- علت گرایش ساسانیان به آیین زرتشتی ۱۴۳
- پامدهای گرایش به دین در عصر ساسانیان ۱۴۵
۱. جهان‌بینی زرتشتی خاستگاه نظریه سیاسی اجتماعی حاکم بر جامعه ۱۴۵
۲. برآمدن طبقه روحانیان ۱۴۶
- الف) جایگاه مغها در تاریخ ایران باستان ۱۴۶
- ب) موبذان (مغان) در عصر ساسانی ۱۴۸
- ج) عناوین و مراتب مختلف روحانیان ۱۴۹

د) قلمرو نفوذ و اختیارات روحانیان در دوره ساسانی	۱۵۲
ه) روحانیان نامدار	۱۵۵
و) دخالت در سیاست	۱۵۹
۳. مقابله با دیگر ادیان و اندیشه‌ها	۱۶۰
۴. ایجاد مشروعیت برای دولت ساسانی	۱۶۹
درس هشتم: یونان باستان	۱۷۵
درآمد	۱۷۵
جغرافیای یونان	۱۷۶
پیشگامان تمدن در یونان	۱۷۷
جنگ تروا	۱۷۹
تمدن جدید یونان	۱۸۰
مراسم دینی و ورزشی در یونان	۱۸۱
مردم‌سالاری و قانون	۱۸۴
ظهور هخامنشیان و تهدید یونان	۱۸۶
یونان در عصر طلایی	۱۸۹
علوم، معماری، هنر و زندگی اجتماعی	۱۹۱
بردگان و زنان	۱۹۲
جنگ‌های پلوپونزی	۱۹۳
درس نهم: امپراتوری روم	۱۹۷
درآمد	۱۹۷
جغرافیای روم	۱۹۸
اولین ساکنان ایتالیا	۱۹۹
پیدایش روم	۲۰۰
رقابت خواص و عوام	۲۰۲
توسعه قلمرو؛ جنگ با کارتاز	۲۰۳
پیشوی در شرق؛ زمین‌گیری در برابر پارتیان	۲۰۵
خیزش امپراتوری روم از دل جمهوری	۲۰۸

۱۶ جهان در عصر بعثت (بررسی اوضاع ایران، یونان و روم)

۲۱۱.....	تقسیم امپراتوری و انقراض روم غربی.....
۲۱۲.....	دین و فرهنگ رومیان .....
۲۱۵.....	ظهور عیسی و پیدایش آیین مسیح .....
۲۱۸.....	گرایش رومیان به آیین مسیحی .....
۲۲۵.....	نمایه اشخاص .....
۲۲۳.....	نمایه اصطلاحات .....
۲۲۴.....	نمایه اماکن .....
۲۲۹.....	کتابنامه .....
۲۴۵.....	سخن پایانی .....